

dokumentti

Hemánus Aarvasta

Määrättyä tarkastamaan yht.kand. *Pauliina Aarvan* lisen-siaatintyöksi tarkoitama tutkielma *Terveysvalistuksen ku-
via ja mielikuvia, Tutkimus terveysjulisteiden vastaanotosta* (171 s. + 26 liites.) esitän siitä lausuntonani kunnioitta-
vasti seuraavaa.

Kuvaus tutkielman sisällöstä pähkinänkuoressa

Aarva on yhdistänyt tiedotusopilliset kandidaattiopinton-
sa ja jo verraten pitkäaikaisen työskentelynsä vaativissa
terveysvalistuksen tehtävissä. Eräänlaisen synergian muo-
dossa tämä on johtanut nyt tarkastettuun tutkielmaan.

Työ jakaantuu sivumääräisesti varsin tarkkaan tasan ns.
teoreettiseen ja ns. empiiriseen osaan. Teoreettiset tausta-
luvut käsittelevät ennen muuta *terveyskulttuuria, terveys-
valistusta, julistetta terveysvalistuksessa sekä kuvien vas-
taanottoa tulkintana ja mielikuvien tuottamisena*. Viimek-
si mainitussa luvussa tekijä kehittää tutkimuksessaan
soveltamaansa mallia, jota hän kutsuu *reseptiosemioti-
seksi* — siinä on aineksia niin semiotiikasta kuin reseptio-
eli vastaanottotutkimuksesta.

Empiirisenä työnään Aarva on tutkinut 120 tampere-
laista keräten *teemahaastattelutekniikalla* tietoa viiden
harkinnanvaraisesti valitun julisteen vastaanotosta. Kah-
den julisteen aiheena oli tupakointi ja muut kolme käsitte-
livät kuntoliikuntaa, hampaiden hoitoa ja alkoholin käyt-
töä. Näin kertyneen laajan ns. laadullisen aineiston analyys-
sissa tekijä oli erityisen kiinnostunut julisteiden kuvien
avaimista kohdista, jotka hän reseptiotutkijoiden yleiseen
tapaan käsitti kiinnostaviksi ja monitulkittaisiksi kohdik-
si. Vastaanoton tasolla ne merkitsevät ”moniulotteista”,
yhtenäisyydestä poikkeavaa puhetta ja valistuskulttuurin
tasolla ne ovat tulkintakonvention murtumia eli vihjeitä
vallitsevan valistuskulttuurin murtumisesta. Haastatelta-
vien puhe analysoitiin kolmivaiheisen, ns. laadullisen ai-
neiston käsittelyyn soveltuvan koodauksen avulla.

Tulosten mukaan terveysjulisteiden virittämät ensi-

reaktiot katsojissa olivat vallitsevan sosiokulttuurisen
odotushorisontin eli yleisen valistusmyönteisyyden mu-
kaisesti sävyiltään enimmäkseen neutraaleja. Keski-ikäiset
suhtautuivat, ymmärrettävää kyllä, julisteisiin nuoria
myönteisemmin.

Haastateltujen tulkinnat tutkittujen julisteiden sano-
masta vastasivat varsin hyvin julisteiden tekijöiden inten-
tioita — joita niitäkin Aarva tutki. Viidestä julisteesta neljä
tulkittiin pääosin samalla tavoin kuin tekijä oli ajatellut.
Yksi juliste ymmärrettiin symbolisuutensa vuoksi kuiten-
kin useimmiten ravitsemusvalistukseksi, vaikka se oli
suunniteltu alkoholivalistuksen käyttöön.

Katsojien yksilöllistä odotushorisonttia Aarva kuvasi
kolmen ns. tulkinta-aseman avulla, joiksi määriteltiin
haastateltujen käsitykset 1) terveistä elämäntavoista
yleensä, 2) omien elämäntapojen terveellisyydestä sekä 3)
julisteilla vaikuttamisesta. Näistä kakkoskohta oli selvim-
min yhteydessä julisteiden virittämiin ensivaikutelmiin:
omasta mielestään epäterveellisesti elävät reagoivat julis-
teisiin keskimääräistä useammin kielteisesti; jälleen ym-
märrettävää.

Vastaanoton myönteisyys—kielteisyys -ulottuvuudella
tutkituista julisteista paljastui kaksi ääripääjulistetta, joista
myönteissävyiseen suhtauduttiin ensinäkemältä useimmin
positiivisesti, sitä pidettiin useimmin parhaimpana ja se oli
erityisesti omasta mielestään terveellisesti elävien sekä
keski-ikäisten naisten suosikki. Kielteisävyisestä julis-
teesta puolestaan esitettiin useimmin negatiivisia ensi-
kommentteja. Parhaaksi sen arvioivat muita useammin
omasta mielestään epäterveellisesti elävät sekä nuoret
michet. Tämä mielikuvien ja katsojien odotushorisonttien
polarisoituminen kertoo siitä, että terveysvalistuksessa on
sijaa monentyyliselle julisteviestinnälle. Kohderyhmien
makujen tuntemus onkin tarpeen, jos tavoitteena on tuottaa
valistusta, jota ei sivuuteta mitäänsanomattomana. Käy-
tännössä tämä tarkoittaa terveyskasvatusaineiston ennak-
kotestauksen tehostamista.

Tulosten perusteella terveysjulisteissa tosiaan oli tun-
nistettavissa avoimia kohtia.

Eniten myönteisiä ensireaktioita herättänyt ja parhaim-
maksi arvioitu juliste sekä juliste, jonka sanoman katsojat
tulkitsivat muita julisteita useammin toisin kuin julisteen
tekijä oli tarkoittanut, osoittautuivat avoimmiksi. Avoi-
met kohdat olivat virittäviä, ne herättivät paljon ”moni-
ulotteisia”, ristiriitaisiakin mielikuvia ja kannanottoja.
Tällaiset jännitteet ovat yleisiä hyvinä pidetyissä taidete-
oksissa.

Lopuksi suora sitaatti Aarvan itsensä laatimasta tiivistelmästä:

”Avointen kohtien tarkastelu teorian avulla paljasti
myös tulkintakonvention murtumia eli valistuskulttuurin

muutosta ennakoivia vihjeitä. Nämä antavat aihetta otaksua, että vaikka ympäristön puhtaus ja saasteettomuus ei ainakaan vielä ole ihmisten elämässään tärkeimmäksi katsomia arvoja, *luonnonsuojelullinen ajattelu* on jo joidenkin ihmisten terveysvalistuksen tulkinnoissa. Toiseksi saatiin vihjeitä siitä, että *tupakkavalituksen vastaanoton luonne olisi muuttumassa* siten, että kannustaviksi tarkoitetut valistusviestit saatetaankin tulkita kielteisesti. Tämä voi olla merkki siitä, että myönteissävyinenkin tupakkavalistus voidaan kokea ahdistavaksi. Toisaalta tupakkavalistuksen vastaanoton luonne voi olla muuttumassa siten, että terveelliset elintavat aletaan entistä enemmän ymmärtää yksittäisten tottumusten, kuten tupakoinnin, sijasta laajentuneen terveystietämisen mukaisesti elämäntyyliksi. Kolmas paljastunut tulkintakonvention murtuma voi olla vihje siitä, että ruokakulttuurimme ”kevyiden” vaihtoehtojen tapaan myös alkoholivalistuksessa ”kevyiden”, terveellisten ja alkoholittomien juomien merkitys kasvaa. Tässä mielessä *alkoholivalistus voisi liittyä entistä tiiviimmin yleiseen ravitsemusvalistukseen*, jolloin tapajuomisen vaihtoehdoista valistaminen hyväksyttäisiin nykyistä paremmin.”

Tutkielman ansiot: itsepäisyydestä tiiviiseen esitystapaan

Muistan hyvin miten Aarva vuosia sitten tuli puheilleni keskustelemaan suunnitteleman lisensiaatintyön tematiikasta. Tilanne oli siinä mielessä harvinainen, että jouduin esittämään vahvoja epäilyjä sitä aihetta kohtaan jonka hän jo mielessään oli valinnut teemakseen. Epäilyni perustuivat siihen, että katsoin terveysjulisteiden merkityksen varsin vähäiseksi, mistä seuraa että niiden tutkiminenkaan tuskin on hedelmällistä.

En vieläkään ole vakuuttunut terveysjulisteiden suuresta merkityksestä, mutta toisaalta myöskään Aarva ei toki väitä niiden olevan mikään elämäntapoihin vaikuttamisen avainilmiö. Vaikutusta hän ei perinteisessä mielessä myöskään ole tutkinut — tämä lience käynyt selvästi ilmi tämän lausunnon edellisestä luvusta — joskin tarkastustilaisuudessa hän ohimennen halusi sisällyttää myös sellaisen merkitysentuottamistutkimuksen, jota hän on tehnyt, vaikutustutkimuksen piiriin. Mutta mikä tässä yhteydessä olennaisempaa, Aarva on työllään osoittanut että olen perusepäilyineni varsin väärässä: terveysjulisteet osoittautuivat kuin osoittautuivatkin *hedelmälliseksi aineistoksi merkitysten tuottamisen tarpeisiin*. Oma ansionsa tässä on Aarvan kehrittelemällä menetelmällä, josta hiukan enemmän tuonnempana.

Aarvan yhdeksi ansioksi ilmenee näin itsepäisyys, tässä tapauksessa kyky olla liikaa piittaamatta työtä ohjaavan

professorin epäilyksistä.

Toiseksi on mainittava Aarvan koko empiirinen lähestymistapa merkitysten tuottamiseen. Tarkastustilaisuudessa häneltä kysyttiin, miksi hän ei halunnut päästä ratkaisevasti vähemmällä vaivalla ja tuottaa terveysjulisteiden merkitykset itse työpöydän äärellä tiedotustutkimuksessa suuresti yleistyneellä eräänlaisella lähiluvulla, yhtään ’aitoa’ julisteen katsojaa tapaamatta tai ainakaan tutkimatta. Aarva vastasi pitävänsä kyseistä lähestymistapaa vähemmän hyödyllisenä kuin *aitojen yleisöjen tutkimista*, mihin kantaan on helppo yhtyä. Vastaavia ajatuksia löytää tämän hetken kansainvälisestä keskustelusta.

Edelleen ansaitsee kiitosta Aarvan *lukeneisuus*. Hän tuntee varsin hyvin tutkimusintressiensä kannalta relevantin kansainvälisen ja kotimaisen kirjallisuuden ja hyödyntää sitä omassa työssään. Erityistä kiinnostusta tutkielman lukijassa herättää jo mainittu reseptiosemiotikan käsite, uudennäinen yhdistelmä jollaisiin tosin viimeaikaisessa tiedotusopillisessa ja sitä sivuavassa tutkimuksessa on totuttu (vrt. Dan Steinbockin psyko-semiotiikka). Lähemmässä tarkastelussa käy ilmi että tekijä on ottanut semiotiikasta suhteellisen vähän mutta reseptiotutkimuksesta paljon, ja hänen ns. tutkimuslogiikkansa noudattaa ensi sijassa jälkimmäistä mallia (esimerkiksi soveltuu jo esillä ollut asia: reseptiotutkijan ei hevoin voida kuvitella tuottavan itse merkitykset joita hän tutkii, mutta semiootikon suhde teksteihin on toinen ja kysymyksen tulee myös puhdas ns. kirjoituspöytätyö — jonka arvoa sinänsä ei kukaan voi perustellusti kiistää).

Aarvan tapaa ottaa kantaan asioihin leimaa tietty punninta ja *taipumus karttaa ääriäkemyksiä*. Yksi esimerkki on hänen *suhtautumisensa terveysvalistukseen sinänsä*: hän torjuu (s. 13-17) sekä naiivin, tieteellisesti varhaisbehaviorismiin palautuvan kritiikittömän valistususkon että terveysvalistuksen kaiken oikeutuksen kieltämisen — jälkimmäisen takana täytyy tulkintani mukaan olla romanttinen kuvitelma ihmisestä, joka valistuksesta vapautuessaan muka todella olisi maksimaalisen ”vapaa” eikä ”holhotu”. Niin ikään tämän hetken kansainvälisessä keskustelussa polttavaan tieteelliseen kysymykseen hän ottaa välittävän kannan: *viestit eivät ole täysin suljettuja* mikä merkitsisi mahdollisuutta tulkita niitä vain yhdellä tavalla, *mutta ne eivät myöskään ole täysin avoimia*, mikä merkitsisi tulkintojen rannatonta avaruutta ilman että viestillä ja tulkinnalla tarvitsisi olla mitään yhteyttä keskenään (s. 48). Kuvat ovat viestejä, joihin pätee sama välittävä kanta — myös omasta mielestäni. Tällä hetkellä suosittu ”merkityssubjektivismi” perustuu löyhään ajatteluun.

Aarvan tekemä *empiirinen työ on huolellista ja huoliteltua*, mikä on vielä eri asia. Jälkimmäisestä ominaisuudesta nousee se *eleganssin* tunne, joka säväyttää hänen

analyysinsä ja tulkintansa parhaita jaksoja.

Niin ikään Aarva kirjoittaa hyvin, myös tiiviisti, paikoin lakonisesti. Näin hän on saanut tutkielmansa sivumäärän pysymään täysin kohtuuden rajoissa.

Tutkielman ongelmat: käsiteanalyysista kokonaistulkintaan

Aarvan tutkielma vilisee käsitteitä, sekä sellaisia joiden relevanssi teeman kannalta on ehdoton mutta jonkin verran sellaisiakin jotka ehkä eivät olisi tässä yhteydessä välttämättömiä (esim. eräät sivun 50 vaikutustutkimuksen käsite-erottelut). Tässä ei kuitenkaan vielä ole varsinaista kritiikin aihetta, etenkin kun tärkeimmät käsitteet toki on määritelty, vieläpä asiallisesti ja samalla yleensä lyhyesti.

Sofistikoituun käsiteanalyysiin saakka Aarva ei kuitenkaan yllä — eikä pyrikään. Esim. viidakkoon jossa on terveyskasvatusta, -valistusta, -neuvontaa yms. yms. hän ei tunkeudu syvälle, ts. ei inventoi vaihtoehtoisia keskenään kilpailevia tapoja ymmärtää nuo käsitteet ja ilmiöt, minkä inventaarion pohjalta hän voisi tehdä oman perustellun ehdotuksensa jolla saataisiin käsitiledilemmaan järjestystä. Ja mikä ehkä vielä olennaisempaa, hänen etnenkin ns. teoreettisissa luvuissa mukanaan kuljettamistaan todella lukuisista, eri yhteyksistä poimituista käsitteistä ei kehkeydy mitään koherenttia käsiteperhettä, jossa käsitteiden välillä olisi myös eksplikoituidu suhteet (esimerkki: miten suhteutuu merkitysten tuottamistutkimus vaikutustutkimukseen?) Tässä suhteessa Aarvan tekemä teoreettinen työ jättää aika lailla toivomisen varaa — mutta vain sillä edellytyksellä että rima asetetaan todella korkealle. Totta kai se voitaisiin asettaa niinkin korkealle, että odotettaisiin tutkijan konstruoivan uuden aiempia paremmin perustellun kokonaisteorian terveysvalistuksesta ja sen toimivuuden edellytyksistä, teorian jolla olisi käyttöarvoa myös Yhdysvaltain valtavilla health education -tutkimuksen, opetuksen ja käytännön markkinoilla. Mutta tietenkään ei kohtuudella voida tällaista vaatia lisensiaatintyön esittäjältä, eikä keltään. Toivoa siis voidaan, ei vaatia.

Aarvan haluttomuus vaateliaan tason käsiteanalyysiin ehkä kytkeytyy myös siihen ainakin näennäiseen helpouteen, jolla hän — huonomaineista eklektismiä pelkäämättä — konstruoii jo mainitun reseptiosemiotiikan, pohjimatta eikä semiotiikan ja reseptiotutkimuksen perustavanlaatuisissa lähtökohdissa ehkä ole sellaisia ristiriitoja, jotka vähintään haastavat vakavaan keskusteluun. (Mieleen tulee esim. reseptiotutkija *Rien T. Segersin* tapa riidellä jos ei suoraan semiootikkojen niin hermeneutikkojen kanssa teoksessa *Kirja ja lukija*.) Aarvan puolustukseksi voidaan toki kuitenkin sanoa, että hänen konstruoimansa reseptiosemiotiikka tuntuu toimivan varsin hyvin, ja sehän

on jo paljon. Pragmatismia siis.

Apropos pragmatismi. Aarvan tutkielman loppuluku on mielestäni onnistunut, empiiriset tulokset 'sinänsä' eivät jää työn viimeiseksi sanaksi, vaan niitä tulkitaan ja pohditaan ja niistä keskustellaan. Myös uusia haastavia kysymyksiä nousee esiin (s. 157-158). Kun sanon haastavia, tarkoitan haastavuutta suhteellisen tiukoissa eli terveysjulistusten sanelemissa rajoissa. Kysymys ei ole yrityksestä sellaiseen kokonaistulkintaan, jossa tutkija ylittäisi tuntuvasti tutkimuskohteensa rajat ja yrittäisi — vaikka pakosta spekulatiivisesti — sanoa sanansa terveysvalistuksen tilasta ja sen tehostamisen mahdollisuuksista yleensä, jos hän haluaa sitä tehostettavan. Vaikka tiedotustutkimukselta ei pidä odottaa reseptikirjaimaisia neuvoja siitä, miten tiedottaminen käytännössä olisi hoidettava, hiukan pragmaattisempi ote kuin Aarvalla nyt on saattaisi olla mahdollinen ja myös hyväksi; tematiikka josta hän on kiinnostunut miltei vaatii sitä. Tarkastustilaisuudessaakin tekijältä kysyttiin, mitä annettavaa hänellä tutkimuksensa perusteella on käytännön terveysvalistajille. Jotakin on, mutta ei ehkä kovin paljon.

Loppuarvio

Mitattuina 'normaaleilla', kohtuuteen pyrkivillä mittapuilla Pauliina Aarvan lisensiaatintutkielma on lajissaan vahva. Se muodostaa hyvän pohjan väitöskirjatyölle, jossa kuitenkin toivon terveysjulisteproblematiikan asettamista vielä selkeämmin ja kunnianhimoisemmin kuin nyt laajempiin yhteyksiinsä. Esitän mielihyvin Aarvan tutkielman hyväksymistä oppinäytteenä yhteiskuntatieteiden lisensiaatin tutkintoa varten. Arvolause-ehdotukseni on *magna cum laude approbatur*.

Pertti Hemánus

Kannas Aarvasta

Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pyytämänä tarkastajana esitän kunnioittavasti seuraavan lausunnon YTK Pauliina Aarvan tiedotusopin lisensiaattityöksi tarkoitettusta tutkielmasta "Terveysvalistuksen kuvia ja mielikuvia. Tutkimus terveysjulistusten vastaanotosta".

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia terveysvalistuk-

nessä käytettävän julisteviestinnän tajunnallisia vaikutuksia selvittämällä, mitä vastaanottajat valistusjulisteissa näkevät ja millaisia merkityksiä kuvat välittävät erilaisissa vastaanottoryhmissä. Tutkija täsmentää tutkimuskysymyksensä operationaalisemmalle tasolle seuraavasti:

1. Miten terveysjulisteita vastaanotetaan eli millaisia mielikuvia ne katsojissa herättävät?
2. Millaisia julisteita katsojat pitävät hyvinä ja millaisia huonoina?
3. Missä suhteessa ovat toisiinsa terveysvalistus-sanoman sisäänkoodaus ja uloskoodaus?
4. Mitkä tekijät katsojien odotushorisontissa ovat yhteydessä vastaanottotapoihin?
5. Onko terveysjulisteissa avoimia kohtia?

Koska olen itse terveyskasvatustutkija, keskityn lausunnossani tarkastelemaan painokkaammin tutkimuksen antia terveyden edistämisen/terveyskasvatuksen näkökulmasta. Kyseessä on tiedotusopin tutkielma, jossa tutkittava kohde — terveysjuliste — on terveyskasvatuksen yksi perinteinen viestintäkeino, -materiaali.

Terveyskasvatuksen tiedotusopillista tutkimusta on maassamme harrastettu 1970 ja 1980-luvuilla verrattain niukasti. Merkittävimpiä projekteja ovat olleet viritävyys-käsitteen teoreettiset analyysit ja empiiriset arviointitutkimukset alkoholivalistuksen kontekstissa sekä eräät television terveyskasvatusohjelmien vaikuttavuustutkimukset. Terveyskasvatusmateriaalien tutkimus on kohdistunut lähinnä painetun tekstin määrälliseen ja laadulliseen sisälönanalyyysiin. Visuaalisuutta yleensä ja kuvaa erityisesti ei ole toistaiseksi tutkittu juuri lainkaan terveyskasvatuksen kontekstissa. Tässä suhteessa arvioitavana oleva työ on ainakin Suomessa uraa uurtava ja haasteellinen.

Teoreettista viitekehystä punotaan kirjallisuuskatsauksessa terveyskulttuurin ja terveysvalistuksen ominaispiirteistä keskustellen ja toisaalta tarkastelemalla kuvien vastaanottoa tiedotusopin teorianmuodostuksen avulla. Keskeisenä työn teoreettisena tiedotusopillisena sampona on käytetty kuvallisen viestinnän reseptiotutkimusta. Työn tekijä luonnehtii itse tutkimuksen empiirisen osan taustaksi semioottista viestintääjattelua. Toisena teoreettisena apuvälineenä käytetään kirjallisuustieteen reseptioteoriasta peräisin olevaa avoimen kohdan käsitettä. Luvussa 5 käytävää keskustelua reseptiotutkimuksesta ja siitä johdettua terveysjulisteiden vastaanoton mallia pidän varsin ansiokkaana. Tämän rohkenen todeta siitäkin huolimatta, että kompetenssini tiedotusopin teoreettisissa kysymyksissä on vaatimaton.

Terveyskulttuurin ja terveyskasvatuksen ominaispiirteitä koskeva jakso ei sisällä samantapaisia innovatiivisia ”yllätyksiä” kuin edellämainittu luku 5. Joitakin esitettyjä yleistyksiä voidaan pitää ohuesti argumentoituina ja ter-

veyskasvatukseen liittyvän käsiteperheen luonnehtimista keskeneräisenä. Ohuehkosta argumentoinnista olkoon esimerkkinä keskustelu terveyden arvosta. Tutkija tekee päätelemänsä terveyden arvon korkeasta kurssista pelkästään yksilötason analyysin perusteella. Terveyden arvon analyysi esimerkiksi poliittisen päätöksenteon puitteissa tai terveyden edistämiseen osoitettujen rahavirtojen (oikeamin purojen) määristä olisivat todennäköisesti tuottaneet huomattavasti särmikkäämmän ja ristiriitaisemman kuvan terveyden arvosta suomalaisessa yhteiskunnassa. Kysymyshän lienee pitkälti siitä, mitkä tekijät valitsemme arvojen indikaattoreiksi, pelkät arvolausumat vaiko myöskin niiden manifestoitumisen. Tässä mielessä terveyskulttuurin analyysi jää työssä verrattain ohueksi.

Terveysvalistuksen ja sen lähikäsitteiden analyysi on tehty pääosin moitteetta. Ihmettelen kuitenkin kriittisesti sitä, että alan käsiteperheen perusjäsen terveyskasvatus sivuutetaan lähes täysin. Kansainvälisessä ja kotimaisessa kirjallisuudessa terveyskasvatus on ymmärretty kokonaisiksi sateenvarjokäsitteiksi, jonka yksi muoto terveysvalistus on. Tämän käsiteperheen hierarkian tutkija kyllä hyväksyykin kuviossa 3. Ongelmana on se, että tekstissä terveyskasvatus ja terveysvalistus sekoittuvat paikoin käsitteellisesti. Myös käsitteitä koskeva kansainvälinen kirjallisuus jää referoimatta oleellisimmilta osin, lähes kokonaan.

Tutkija luonnehtii tutkimusotettaan empiiriseksi, kuvailevaksi, kvalitatiiviseen analyysiin perustuvaksi vastaanottotutkimukseksi. Tutkimusaineisto koostui viidestä terveysjulisteesta ja teemahaastattelusta, joiden kohteena oli 120 tamperelaista 19-45 -vuotiasta aikuista. Tämän lisäksi haastateltiin neljää julistetaitelijaa. Tutkimusstrategian valintaa perustellaan monipuolisesti. Muutenkin tutkimusmenetelmien kuvaus on kirjoitettu huolellisesti ja kypsästi. Ansiokkaana on pidettävä lukua, jossa tutkija pohtii menetelmäratkaisujensa vaikutusta tuloksiin. Siinä tiedostetaan hyvin mm. kuvien katselutilanteen (erillinen terveyskeskuksen huone) epäaitouden aiheuttamat ongelmat tulosten tulkinnessa samoin kuin puheen analyysin validiuskysymykset.

Valistusjulisteita oli otettu tarkastelun kohteeksi ”vain” viisi ja nekin edustivat tutkijan mukaan tyypillisiä terveysjulisteita. Tämä valinta on ollut varmasti sinänsä järkevä, mutta niukan julistevariaationsa johdosta (vain viisi, vain tyypilliset) tulosten perusteella ei voida tehdä kovin yleisiä päätelmiä julisteiden suunnassa, kuvien tulkitsijoiden suunnassa sensijaan kyllä. Tutkimusaineiston keruu ja analysointi on ollut varsin suorittainen. Datan keruu samoin kuin itse kvalitatiivinen analyysi on tehty kuvauksen perusteella huolellisesti. Kiintoisa teknismetodinen ratkaisu oli ns. dBASE III -kortisto-ohjelman soveltaminen

haastattelujen luokitteluprosessissa.

Tulokset terveysjulistien herättämistä ensivaikutelmista eivät sisältäneet suuria yllätyksiä, mutta osoittivat kauniisti jo teoreettisessa osassa esitetyn väitteen, että melko samantapaiset tavanomaisetkin kuvat muuttuvat vastaanotto-prosessin tulkinnoissa monimerkitykselliseksi. Tässä suhteessa esim. Bergerin klassinen teesi kuvan ”kyvyistä” sai tukea. Berger on todennut, että ”kuva on todisteena vahva, mutta merkinä heikko tai monimerkityksellinen”. Terveyskasvatuksen kannalta monimerkityksellisyys terveyskuvien vastaanotossa on kiintoisa kysymys. Jossain määrin keskustelua tästä käydäänkin tulosten pohdinnan yhteydessä.

Tutkija ilmoitti tarkastustilaisuudessa itse pitävänsä avoimiin kohtiin liittyviä tuloksia ja siihen liittyvää teoreettista kehittelyä työnsä tieteellisesti painavimpana antiina. Minun on helppo yhtyä tähän näkemykseen. Kaiken kaikkiaan tulososa on kirjoitettu selkeästi ja mm. ”kvalitatiivisen empirian” tiivistäminen havainnollisiksi kuviksi on luonnollisesti lukijaystävällistä.

Tulosten tarkastelussa ja pohdiskelussa häiritsee hieman löydösten luettelonomainen kertaus. Päätuloksia ei nosteta erityisellä tavalla esiin. Löydökset esitetään pitkälti samanarvoisina. Syvällisempi muutaman päätuloksen pohdiskelu olisi todennäköisesti tuottanut tutkimuksellisesti mielenkiintoisempia virikkeitä. Myös pohdinnan verrattain löysää sitomista esitettyyn teoreettiseen viitekehukseen voidaan kritisoida. Sen sijaan arviot tulosten merkityksestä käytännön valistustyössä ovat osuvia ja tärkeitä. Työn tekijä esittää lopuksi myös joukon perusteltuja jatkok tutkimusten aiheita.

Yhteenvetona totean, että tarkastelun kohteena oleva YTK Pauliina Aarvan tutkielma ”Terveysvalistuksen kuvia ja mielikuvia” on haasteellinen yritys terveyskasvatuksessa käytettyjen kuvien, julistien tutkimuksellisessa halluunotossa. Terveyskasvatustutkimuksen näkökulmasta työ on eittämättä uutta luovaa. Työssä ilmenneitä puutteita ja ansioita olen esitellyt edellä. Esitän mielihyvin, että po. tutkimus hyväksyttäisiin tiedotusopin lisensiaattityöksi, opintosuorituksen yhteiskuntatieteiden lisensiaatin tutkintoa varten. Arvolause *magna cum laude approbatur* kuvaisi täsmällisemmin käsitystäni tästä monessa suhteessa ansiokkaasta opinnäytetyöstä. Myös työn tekijän kypsä tutkimusratkaisujensa argumentointi ja kyky elävään teoreettiseen keskusteluun työn tarkastustilaisuudessa tukevat em. käsitystäni.

Lasse Kannas

Urponen Aarvasta

Tiedekunnan määräämänä tarkastajana yht. kand. Pauliina Aarvan tiedotusopin lisensiaattitutkimukseksi esittämästä työstä ”Terveysvalistuksen kuvia ja mielikuvia. Tutkimus terveysjulistien vastaanotosta” esitän kunnioittaen seuraavaa:

Aarva on antanut tutkimukselleen osuvan nimen ”Terveysvalistuksen kuvia ja mielikuvia”. Alaotsikolla hän ilmaisee tutkimuskohteensa ja määrittelee tutkimusotteensa terveysjulistien vastaanottotutkimukseksi. Tekijä on tarttunut ajoissa erittäin ajankohtaiseen aihealueeseen, jonka tutkimisella voi olla laajemminkin sovellusarvoa. Terveyttä koskeva informaatio kilpailee ihmisten huomioarvoista runsaassa tiedontulvassa ja kuvallisen viestinnän maailmassa. Tästä syystä terveysviestinnän eri muotojen teoreettisen ja soveltavan tutkimuksen merkitys on kasvassa.

Aarvan tutkimus on eri tieteenalojen välimaastossa liikuvaa tutkimusta, jota on mahdollista myös arvioida eri tieteiden näkökulmasta. Tutkimus voidaan luokitella yhteiskuntatieteelliseksi julisteviestintään kohdistuvaksi tiedotusopilliseksi tutkimukseksi. Tekijä on soveltanut semioottista teoriaa ja rakentanut reseptiosemioottiseen ajatteluun perustuen terveysjulistien vastaanoton mallin. Tutkimusta voidaan pitää myös yhteiskuntatieteellisenä terveyskulttuuriin ja erityisesti siinä terveyskasvatuksen julisteviestintään kohdistuvana kulttuuritutkimuksena. Kytkeä kulttuuriin tekee työstä mielenkiintoisen myös semiologisesti.

Aarva asettaa tehtäväkseen tutkia terveysjulistien tajuuntantasoisia vaikutuksia siten, että hän etsii erilaisia terveysvalistuksen vastaanottotapoja katsojien julisteille antamien tulkintojen avulla. Toisena tehtävänä on tutkia terveysjulistien vastaanottotapoja kulttuurisena ilmiönä. Näistä tutkimustehtävistä nousevat täsmennetyt tutkimuksen tavoitteet, miten katsojat ottavat vastaan terveysjulistien sanoman ja mitä julistee kertovat vallitsevasta terveyskulttuurista. Nämä on operationaalistettu sekä teoreettisesti että metodisesti empiirillä havaintoaineistolla, joka on analysoitu kvalitatiivisesti laadullisen aineiston käsittelyyn soveltuvan kolmivaiheisen koodauksen avulla.

Aarva on valinnut tarkasteltaviksi viisi ”tavanomaista” terveysjulistetta. Varsinaisen tutkimusaineiston muodostaa teema haastattelulla kerätty terveysjulistisiin kohdennettu puhe 120 nuorelta (19 v.) ja keski-ikäiseltä (45 v.) tamperelaiselta. Puhujat ovat eri yhteiskunnallisiin asemiin kuuluvia kaupunkilaisia.

Puheessa (way of speaking) käytetään kulttuurisesti ehdollisia ilmaisutapoja, jolloin voidaan ajatella, että yh-

tenä tulkintavälineenä toimii puhujan yhteiskunnallinen asema. Jo pelkkä puheen tuottaminen voi olla yhteydessä tähän. Tämän analyysimahdollisuuden tekijä on rajannut työstään pois. Sen sijaan hän on valinnut tulkinta-asemiksi ”yksilöllisestä odotushorisontista” nousevat dimensiot: käsitykset terveistä elintavoista, käsitykset omien elintapojen terveellisyydestä sekä käsitykset julisteilla vaikuttamisesta. Tulkinta-asemien kautta heijastuu yksilöllisyyden ohella myös makrotasoinen sosiokulttuurinen odotushorisontti, jossa heijastuu kulttuurin muisti. Aarva osaa käyttää tätä kehikkoa taitavasti hyväkseen analysoidessaan esimerkiksi terveyskulttuurin merkitystä terveysjulistesta katsovien haastateltujen tuottamassa puheessa.

Tulkinta-asemat on muodostettu haastateltujen puheesta aksiaalisen koodauksen avulla. Omien elintapojen terveellisyyttä koskevan tulkinta-aseman muodostamisessa on käytetty teemahaastattelun lisäksi myös elintapakyselyä. Tämä, joskaan ei kokonaisuuden kannalta merkittävä, on toteutettu erilaisella elintapamittaritasolla 19-vuotiaille ja 45-vuotiaille. Erityisesti 19-vuotiaille esitetyt kysymykset liikunnasta, tupakoinnista ja alkoholin käytöstä ovat verraten karkeita. Toinen huomautukseni liittyy sivulla 118 esitettyyn elintapatypologiaan: tavalliset, fyysisesti suuntautuneet, moniulotteiset ja elämäntyylisiä painottavat. Nimitykset eivät mielestäni ole kovin onnistuneita, eivätkä luokat toisiaan poissulkevia.

Kvalitatiivisen tutkimuksen validius on arvioitavissa vain tutkimuksen kulun seikkaperäisen kuvauksen eli tutkimusprosessin aineiston luokittelun, päättelyn ja tulkinnan kautta. Aarva on toteuttaessaan teoreettiseen malliin perustuen empiirisen aineistonsa analyysin osoittanut tieteellistä osaamista ja erityisesti kvalitatiivisen analyysin hallintaa. Hän on tehnyt analyysin onnistuneesti siten, että lukija voi nähdä tutkimusprosessin eri vaiheet. Työtä voidaan pitää pedagogisena esimerkkinä siitä, miten ”pehmeä” tutkimusaineisto voidaan käsitellä monipuolisella tavalla. Aineisto on osattu käyttää hyväksi kokonaisuudessaan. Analyysin syvyyden on tehnyt mahdolliseksi dBase III -kortisto-ohjelma. Suurena ansiona pidän myös sitä, että kvalitatiivista analyysia täydentää kvantifioiva tarkastelu. Aarva on osoittanut, etteivät kvalitatiivinen ja kvan-

titatiivinen lähestymistapa ole toisiaan poissulkevia, pikemminkin toisiaan täydentäviä empiirisen analyysin toteuttamistapoja.

Tulosten esittämistapa on havainnollinen ja mutkaton. Tekijä kirjoittaa tiiviisti toisinaan jopa pelkistetysti. Tiiviistä kirjoittamisesta lukijalle saattaa jäädä paikoin epäselvä kuva, jopa virheellinen, esimerkiksi käsitys yhteiskunnasta sivulla 22. Kaiken kaikkiaan tutkimus on hyvin jäsennelty, sisältää perusteellisen johdattelun keskeisiin käsitteisiin, joita työssä on poikkeuksellisen paljon. Käsitteiden toisiinsa suhteuttaminen olisi saattanut jäntevöittää laajaa viitekehysjaksoa (yhteensä 72 sivua). Aarva osoittaa tuntevansa tutkimustradition, johon tämä tutkimus kuuluu.

Tutkimuksella on sekä tieteellistä että käytännöllistä relevanssia. Reseptiosemioottinen malli voi antaa aineksia myös muille tiedotusopillisille tutkimuksille, esim. mainontatutkimukselle. Julistetuotannon kannalta (esim. julisteiden esitetaus) ja yleensä kuvallisen viestinnän kannalta Aarvan tutkimusta voidaan pitää merkittävänä. Yhtenä mielenkiintoisena tuotoksena tekijä nostaa esille kulttuuri-ilmastossa uutta ennakoivat teemat (avoimen kohdan käsite). Myös terveyskasvatustutkimukselle työ antaa monia virikkeitä. Julisteviestintään kohdistuvalla tutkimuksella on avattu tietä uudenlaiselle terveyskulttuuritutkimuksen lähestymistavalle. Tutkimuksen erityisenä ansiona pidän uuden tutkimusotteen taitavaa soveltamista, joka on vaatinut tekijältä sekä teoreettisia että menetelmällisiä taitoja.

YTK Pauliina Aarva osoitti työnsä tarkastustilaisuudessa hallitsevansa tutkimusalueensa käsitteistön ja tutkimusstrategiat. Hän pystyi perustelemaan kaikki tekemänsä valinnat ja suhtautumaan tutkijan kriittisyydellä tutkimuksensa peruslähtökohtiin. Tutkimus täyttää erinomaisesti lisensiaattitutkimukselle asetetut vaatimukset.

Esitän lämpimästi, että YTK Pauliina Aarvan tutkimus ”Terveysvalistuksen kuvia ja mielikuvia. Tutkimus terveysjulistesteiden vastaanotosta” hyväksytään tiedotusopin lisensiaattitutkimukseksi. Arvosanahdotukseni on magna cum laude approbatur.

Helka Urponen